СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 274. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 23. падолиста, 1923. | VOL. XXXI. | No. 274. | Jersey City, N. J., Friday, November 23, 1923. | THREE CENTS

КУЛИДЖ ПРИПОРУЧИТЬ ПЛЯН МЕЛОНА КОНҐРЕСОВИ

ВАШИНҐТОН, 21. падолиста. — Президент Кулидж, заохочений відкликами ріжних купецьких, промислових та горожанських організацій, заявив охочість предложити конґресови прозьбу ухваления проекту секретаря скарбу Мелона про обниженне особисто доходових податків.

ПРОТИ МЕЛОНОВОГО ПРОЕКТУ

ВАШИНҐТОН, 21. падолиста. — Минесотський сенатор Меґнас Джансон заявив, що він противиться проектови Мелона та буде його побороювати, на стілько він кривдить маси а попирає богачів. Він заявився теж проти пляну приступлення Злучених Держав до межинародного суду при Лізі Народів.

АМЕРИКАНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ ПРО ПРОЕКТ МЕЛОНА

ВАШИНҐТОН, 21. падолиста. — Самуель Ґомперс, голова Американської Федерації Праці, предложив публичну заяву в справі проекту Мелона. Федерація Праці стоїть на становищи, що требаби передовсім зменчати податкові видатки малих податковців, але рівночасно заплатити бонус ветеранам.

ВЯЗНИЦЯ ДЛЯ БУТЛЕҐЕРІВ

СЕЛЕМ, Месечузетс, 21. падолиста. — Федеральний суд засудив якогось Віліема Соливана за переступленне проґибіційного закона на 6 місяців вязниці та 500 долярів кари і відмовився приняти від нього кавцію, коли сей подав свою апеляцію.

НАЗИВАЄ ПРОБҐИБІЦІЮ БОЖЕВІЛЛЄМ

НЮ ЙОРК, 21. падолиста. — Віліем Т. Колинс, голова олдерманської ради міста Ню Йорку, витаючи в ратуши конвенцію готелярів, назвав закон Волстеда вицвітом божевілля. Він висказав надію, що закон буде з часом обмежений.

ВЕЛИКА ОБЛАВА СУДОВА НА БУТЛЕҐЕРІВ

САВАНА, Джорджія, 21. падолиста. — Велика федеральна лава присяжних суддів поставила перед суд 126 осіб, що мали належати до бутлеґерської шайки, розгалуженої по цілій Америці. Федеральні проґибіційні урядники, яких стараннєм розпочато се слідство, кажуть, що се лишень початок.

ЗА БЕЗПРАВНІ ПОБОЇ

МАРІЕТА, Джорджія, 21. падолиста. — Велика лава присяжних суддів постановила поставити перед суд шістьох людий, які напали безправно на одну жінку та мущину та побили їх батоґами.

„ВІДКРИВЕЦЬ БІҐУНА" ЗАСУДЖЕНИЙ ЗА ОБМАН

ФОРТ ВОРТ, Тексас, 21. падолиста. — Федеральний суд, що розглядав справу шайки обманців, що натягала людий на купно нібито нафтових шерів, засудила д-ра Фредерика Кука, що колись мав відкрити північний біґун, на 14 літ вязниці та 12,000 долярів кари. З ним засуджено 12 товаришів.

ЗА ДИПЛЬОМОВІ ОБМАНЬСТВА

ГАРТФОРД, Конектикат, 21. падолиста. — Аґенти, вислані стейтовою прокураторією, слідять за д-ром Сатклифом, котрий дістав лікарський диплом від бюра обманців і яко лікар оперував одного ветерана так нещасливо, що сей від операції помер. Ci самі аґенти слідять теж за шістьма другими „лікарами", котрі робили подібні операції з рівно фатальними наслідками для хорих.

„РЕПРЕЗЕНТАНТ СОВІТІВ" ДО ТЮРМИ

ШИКАҐО, Илинойс, 21. падолиста. — Федеральний суд засудив на 2 роки тюрми та 2,000 долярів гривни Макса Шмальмана, котрий представлявся тут за репрезентанта большевицького уряду та давав в імени большевицького уряду замовлення американським фабрикантам на велику скількість всякого товару. Купці, в котрих замовлено товари, не могли відтак найти купців, котрим товари мали бути вислані.

ЖИДИ ПІДДЕРЖУЮТЬ КОЛЬОНІЇ В ПАЛЕСТИНІ

ПИТСБУРҐ, Па., 21. падолиста. — Річна конвенція жидівської орґанізації „Мизракі" постановила зібрати в сьому році 100,000 долярів на заложенне висшої школи в Яфі, 10,000 долярів на закупно рільничого знаряддя для жидівських кольоністів в Палестині та позичити 25,000 долярів на будову домів для кольоністів в ріжних місцевостях коло Єрусалима.

ЗБИРАЮТЬСЯ ШУКАТИ ЗА ЗОЛОТОМ НА ЛУЗИТАНІЇ

НОРФОВК, Верджінія, 21. падолиста. — Капітан корабля Блейклі рекрутує тут моряків, які хотілиб поїхати з ним добувати з морського дна корабель Лузитанію, який затопили Німці підчас війни коло побережа Ірляндії. На Лузитанії були великі скарби в золоті.

ПУСТИЛИ НА ВОЛЮ НІМЕЦЬКОГО ШПИГА

ЛІВЕНВОРТ, Канзас, 21. падолиста. — З місцевої федеральної тюрми випущено нині на волю одного німецького военного шпиґа Лотара Віцке, котрого засуджено було в час війни за шпіонажу на смерть, а відтак помилувано на доживотну вязницю. Підчас свого побуту в вязниці, Віцке вратував раз життя кільком вязникам з нараженнем власного життя.

ДЕВЯТЬ ОСІБ ПОГИБЛО ВІД ВИБУХУ КІТЛА

НЮ АЙБІРІЯ, Луізіяна, 21. падолиста. — В рафінерії цукру в Лоровил, що лежить 10 миль звідсіля на схід, погибло наслідком вибуху кітла 9 осіб, а 15 других віднесло тяжкі поранення. Межи погибшими є й менажер цукрової плянтації, сестрінок сенатора Брусарда.

У. Н. ХОР В ОКОЛИЦІ НЮ ЙОРКУ.

У. Н. Хор під проводом О. Кошиця обїздить тепер міста Злучених Держав. У своїй обїздці він завернувся із Заходу знову на кілька днів на Схід.

Нині, в пятницю, 23 с. м., буде концерт У. Н. Хору в **Бейон**, Н. Дж., в Гай Скул Адиторіюм, а в неділю, 25. с. м., пополудни в **Нюарку, Н. Дж.**, в Круґер Адиторіюм.

В сих містах У. Н. Хор появиться вперве.

Привитати Хор і почути прегарних пісень у пречудному виконанню, яким він занарував уже весь світ, поспішать безперечно всі Українці тих громад, а також і дооколичних.

По сих двох концертах на Сході У. Н. Хор знову їде на Заході і буде в західній Пенсилвенії, а далі в Огайо і Мишиґені.

Усюди, де У. Н. Хор в теперішній своїй обїздці виступає, зустрічає він поновно, як і першим та другим разом, сердечне принятте публики української й американської, і також усюди збирає найвисші признання за високо артистичні виконання пісень українських, американських та еспанських.

9,000 ГОСТИЙ ЗАПРОШЕНО НА ВЕСІЛЛЯ.

Шикаґовський муринський лікар др. Джексон вислав на своє весілля, що має відбутися в слідуючу суботу, запрошення для 9,000 гостий. Тут вже й білі міліонери признають, що їх чорні закасували...

ПРОТИ ЯПАНСЬКОЇ ІМІҐРАЦІЇ

ВАШИНҐТОН, 21. падолиста. — Федеральний уряд побоюється якогось протесту зі сторони японського уряду, бо Найвисший Суд Злучених Держав признав недавно, що ухвалені стейтом Каліфорнією закони проти продавання землі Японцям не дозваляють навіть Японцям арендувати землю. Японські дипльомати мали заявити, що покищо Япан не думає підносити ніякого протесту.

ДЕЛЕҐАЦІЯ ПРОТЕСТАНСЬКИ ЦЕРКОВ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ.

ВАШИНҐТОН, 21. падолиста. — У президента Кулиджа заявилася депутація Федеральної Ради Церков, що обєднує всі протестанські церкви в Америці, та просила його, щоби він змірял до приступлення Злучених Держав до міждержавного суду при Лізі Народів. Депутація була теж у Гюза.

ЧИ ВЕРНЕТЬСЯ БЕРДҐОЛ?

Мати американського военного Ґровера Клівленда Берґдола, за котрого пійманнє тільки вже побивався уряд та ветеранські орґанізації, веде переговори з американським урядом за добровільний поворот сина до Злучених Держав. Мати хоче дістати від уряду обіцянку, що він не буде клопотати її сина, однак уряд не хоче обіцяти йому недоторкаемости.

РЕФОРМА ДОПОМОГОВОЇ АКЦІЇ ПИСЬМЕННИКАМ І ДІЯЧАМ.

Товариство Помочи Письменникам в Трентоні, скликає надзвичайні збори на день 25. падолиста, то є в неділю о год. 2. пополудни в Народнім Домі при Вудлави, ч. 18 в Трентон, Н. Дж. Задачею зборів є одобрити нову систему ведення допомогової акції українським письменникам і діячам в Европі.

АРХИПЕНКО БУДЕ РІЗЬБИТИ ГЮСА

Український різьбар Олександер Архипенко дістав замовлення різьбити бюст американського секретаря стейту Гюса. Артист виїзджає за короткий час до Вашинґтону, щоби виконати свою працю.

УКРАЇНБАНК МЕЦЕНАТОМ

Большевицька урядова ґазета "Вісти" з 2. червня подають, що Українбанк узяв шефство над капелею "Думка" й щедро сагнував їй допомогу 10,000 карбованців. Крім того, управа Українбанку вирішила вступити у члени акційного т-ва "Український Театр на Слобожанщині", що закладається в Харкові, й бути в числі фундаторів.

ФРАНЦІЯ УСТУПИЛА ПЕРЕД ЗАГРОЗОЮ АНҐЛІЇ, ЩО ЗІРВЕ АЛІЯНТСЬКЕ ПОРОЗУМІННЄ

ЛОНДОН, 21. падолиста. — Французький премієр Пуанкаре уступив перший раз Великій Британії в минулий понеділок на засіданню конференції амбасадорів в Парижі.

Пуанкаре представив Анґлії свій „ультимат", домагаючись ухвали дальшої окупації німецької території.

На се заявив британський амбасадор лорд Кру, що коли Франція не уступить від свого домагання, так Велика Британія зриває з нею антантський союз (приязне порозуміннє) і вважає, що з тою хвилею антанта вже скінчена.

До анґлійської заяви прилучилися ще теж амбасадори Італії і Бельґії.

Ся серіозна загроза поставила французького премієра у прикре положенне. Він бачив, що Франції грозить ізза його політики повне відокремленнє і уступив перед загрозою.

Була се перша його невдача в його заборчій політиці. Пуанкаре програв, а програв тільки під різкою загрозою. Уступив перед політикою чину, яку самий голосить.

Ся невдача може відбитись на його дальшій політиці, бо коли він раз мусів кинути заборчу політику, то далі буде йому тяжко її продовжувати при рівночасному задержанню „приязного порозуміння" з прочими аліянтами.

„АНТАНТА" ЩЕ... ВРАТОВАНА

ПАРИЖ, 21. падолиста. — По уступленню французького премієра Пуанкаре перед анґлійською загрозою оголосила тутешня аліянтська „конференція амбасадорів", що „антанта" вратована, себто, що між аліянтами не прийшло ще до явного й офіціяльного розбиття та що покищо ще задержано аліянтське „приязне порозуміннє".

„Конференція амбасадорів" згодилась тільки вислати до Німеччини делікатну ноту, подиктовану Анґлією, в якій аліянти кажуть, що німецьке правительство буде відповідальне за поведенне кронпринца і домагаються безпеченства для аліянтської військової комісії.

СТІННЕС ВЕДЕ ПЕРЕГОВОРИ З ФРАНЦУЗАМИ

ПАРИЖ, 21. падолиста. — Представники німецького промислового маґната Гуґа Стіннеса повідомили французьке правительство, що він готовий обновити з ним переговори про віднову робіт в копальнях і фабриках Рурщини.

ГОВОРЯТЬ ПРО ВЕЛИКУ ЗАГРАНИЧНУ ПОЗИЧКУ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ

БЕРЛІН, 20. падолиста. — Тутешня часопись „Берзен Цайтунг" пише, що американські, анґлійські і голяндські банкири обіцяли Німеччині велику позичку в сумі 333 міліонів долярів.

Умовою позички, каже та ґазета, є, щоби в Німеччині не було зміни у внутрішньому правлінню.

ЛОЙД ДЖОРДЖ ВИСТУПАЄ ПРОТИ БОЛДВИНА

ЛОНДОН, 21. падолиста. — В аґітації перед виборами до анґлійського парляменту бере живу участь бувший премієр Давид Лойд Джордж.

Він виступає яко лідер лібералів проти політики консерватистів, а зокрема проти теперішнього премієра Стенлі Болдвина і його пропонованої протекційної митової тарифи.

Він заявляється за свобідною торговлею, а щодо особи Болдвина каже, що він не спосібний до державного проводу. Лойд Джордж безперечно стремить до повалення консервативної більшости в парляменті, а до здобуття більшости для лібералів, сподіючись знову захопити державну керму у свої руки.

БОЛЬШЕВИКИ НЕ ХОТЯТЬ МАТИ ЖАДНИХ ЗНОСИН ІЗ ШВАЙЦАРІЄЮ

МОСКВА, 21. падолиста. — Російське большевицьке правительство поставило Швайцарію на „чорну лісту" у „відплату" за увільненнє Маврикія Конраді, котрий убив большевицького комісаря Воровського.

Большевицький комісар закордонних справ Чічерін сказав з того приводу:

„Швайцарія заплатить дорого за злочин, за який одвічальна уся швайцарська буржуазія. Росія не мати-ме офіціяльних зносин з тою країною і не буде з нею торгувати. Ми волимо радше стратити гроші аніж мати з нею якінебудь зносини".

(Що большевицька Росія не хоче мати зносин з найсвобіднійшою країною в Европі, се тільки додає тіни большевицькій владі).

ЮВИЛЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА О. ОЛЕСЯ

ПРАҐА, столиця Чехо-Словаччини, 21. падолиста. (Власна телеграма). — Український Громадський Комітет разом з українським громадянством святкує дня 9-го грудня, 1923, ювилей 20-літньої поетичної творчости славного українського поета О. Олеся.

Закликаємо все українське громадянство, а зокрема всі українські установи, приняти активну участь у сьому обході.

Привитання і дари для Ювилята насилати на адресу:

Ukrainsky Hromadsky Komitet, Serikove 4, Praha III, Czechoslavakia.

Просимо всі українські часописі в Злучених Державах і в Канаді передрукувати сей поклик.

Український Громадський Комітет.

ПОВІДОМЛЕННЄ! ПОВІДОМЛЕННЄ!

ДО ЧЛЕНІВ І ПРИХИЛЬНИКІВ У. Н. СОЮЗА:

Після ухвали річного засідання головного уряду У. Н. Союза з 16. лютого 1923 і рішенням Екзекутиви У. Н. Союза з 26. вересня 1923, сим проголошується три-місячну кампанію єднання нових членів до організації.

Згідно з тим, в слідуючих трох місяцях а то в:

ЖОВТНИ, ПАДОЛИСТІ І ГРУДНИ

Український Народний Союз посередництвом 341 своїх Відділів в Злуч. Державах і Канаді буде приймати

МУЩИН, ЖЕНЩИН І ДІТИЙ ВІД 1-го РОКУ ДО 55 ЛІТ ВІКУ

БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ

НА ОБЕЗПЕЧЕННЯ НА СЛУЧАЙ СМЕРТИ, КАЛІЦТВА АБО НЕВИЛІЧИМОЇ СЛАБОСТИ-НЕДУГИ.

ОБЕЗПЕЧУЙТЕ СЕБЕ І СВОЇ РОДИНИ.

Дораджуйте своїм другам і знакомим вступати в ряди своє-рідної запомогової організації; організації яка вже 30 літ найбільшу користь своїм членам і славу всему українському народови приносить.

Приєднуйте нових членів і члениць до істнуючих вже відділів.

Орґанізуйте нові відділи, братства, сестриціва або товариства.

Голосіться по близші інформації до відділових урядників або просто до головної канцелярії У. Н. Союза на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

RECORDING DEPARTMENT

P. O. BOX 76, JERSEY CITY, N. J.

В Джерзи Сіти, Н. Дж., 30. вересня 1923.

ЗА УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ:

І. Каштанюк, гол. рек. секр.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance fc: mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА В АМЕРИЦІ.

Виразник волі американських Українців, Другий Всеукраїнський Конґрес, який відбув наради в днях 25. і 26. жовтня, 1923, в Филаделфії, Па., ствердивши видатність дотеперішньої праці Обєднання, підніс, що воно працювало серед дуже тяжких обставин та здобуло собі загальне признанне і довіре.

З волі заступників Українців в Америці вийшли підписані як нова Головна Управа Обєднання Українських Орґанізацій.

Приймаючи на себе сей відвічальний провід, заявляемо, що наложений на нас обовязок будемо сповняти після наших найкрасших сил і будемо придержуватись тої лінії, яка відповідає статутам та ухвалам Конґресу.

Нашим найвисшим законом являеться воля нашого народу — творити незалежну суверенну, соборну, українську державу.

Шлях до здійснення того ідеалу се той кровавий шлях, по якому ще недавно ступала наша геройська армія.

За тим заявився і Другий Всеукраїнський Конґрес, коли рішив, що в даний момент „здобутте української державности можливе в першу чергу через активний виступ і боротьбу оружних сил українського народу".

Весь український нарід повинен готовитись до сеї оружної розправи з ворогами. Готовитись повинні і ми американські Українці. В тому напрямі виявив Конґрес свою волю в сей спосіб, що підніс потребу „обєднання всіх національно-державницьких сил з метою виховання широких мас української суспільности в дусі безкомпромісової боротьби і доцільної та всецільної орґанізації сеї боротьби на всіх ділянках суспільного життя".

У звязку з тим Конґрес рішив, що найважнійшим нашим черговим завданнем під сю пору має бути матеріяльна і моральна допомога активній боротьбі за визволенне українських земель.

Українці в Америці:—

Настав новий час, в якому нема місця на зневіру! Крайна пора взятись з усіх сил до зорґанізованої праці для розбиття ворога!

Нашим кличем хай буде:

ЄДНІСТЬ І БОРОТЬБА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

Нашим ідеалом — САМОСТІЙНА СОБОРНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА!

Наш шлях — БОРОТЬБА!

Филаделфія, Па., дня 18. падолиста, 1923.

ГОЛОВНА УПРАВА ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ:

о. Володимир Сполітакевич, предс.; **Семен Ядловський, др. Мирослав Сіменович, о. Іван Ортинський, Василь Сорочак**, заступники предсідателя; **Дмитро Штогрин**, рек. секр.; **Михайло Дармограй**, фін. секр.; Радні: **Михайло Воробець, Михайло Федитник, Петро Задорецький, М. Коцко, Василь Титанич, Матвій Хандога, Василь Шабатура, Яків Швець, Вол. Монастирський, Іван Ваверчак**; Контрольна Комісія: **П. Сокальчук, о. Василь Маньовський, Григорій Пипюк.**

ІМІҐРАЦІЙНА СПРАВА В СЛІПІЙ ВУЛИЦІ.

Серед кількох іміґрантських ґруп в Злучених Державах слідно живу акцію за натиском на конґрес в користь зміни іміґраційного закона так, щоби до Америки допускалося від тепер більше іміґрантів, як 3 процент числа іміґрантів з 1910. року.

За сим проектом стоять головно дві іміґраційні ґрупи. З одного боку дуже сильна жидівська іміґрація, а з другого боку італійська. Обі проявляють дуже живу акцію. Жиди з ріжних европейських країв відбувають конвенції та висилають до Вашінґтону чисельні депутації. Італійці роблять те саме, збираючися до рішучого кроку через конґресмена Ф. Г. Ля Ґвардію, котрий самий з походження Італіянець.

Американський уряд самий бачить недостачу теперішнього іміґраційного закона, бо вже при двох нагодах дозволив на впущенне кількох тисячів іміґрантів до Злучених Держав понад законом приписані квоти. Сим він дав до зрозуміння, що закон не відповідає потребам Америки або вимогам людяности.

Однак, що иньчого признати щось поступком, а признати те саме словами. Та сама адміністрація, що признае недостачу іміґраційного закона своїм допущеннем беззаконних іміґрантів, не признасть сього публично, бо боїться, щоби се не пошкодило її при наближаючихся президіяльних виборах. Оглядаеться вона саме на настрій серед американських робітничих юній, які противляться допущенню більшого числа іміґрантів в тій вірі, що се обнижилоби робітничу заплату, та на настрій на західнім побережу Злучених Держав, де сильно бушуе страх перед Китайцями та Японцями. З тих зглядів американський уряд не то що не виступить за полекшами для іміґрації, але й готов ще заявитися за її заостреннями, лишаючи на далі собі отворену фіртку безправно допустити милих собі іміґрантів.

Маемо в той спосіб образ справдішної анархії на поли іміґрації. Уряд, покликаний до виконування законів, бачить їх недостачу, але не хоче сього публично признати, щоби не стратити голосів, і дивиться через палці, як його власні слуги закон нарушують. З другого боку, ріжні суспільні орґанізації стараються змінити непідходячий закон, але не можуть нічого путнього зробити. Чи можна подивуватися, що серед таких умов так богато людий пускаеться на беззаконні дороги, коли їм ходить дістати до Америки своїх рідних та знакомих?

ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГРОМАДИ ПРОТИ ПРИНЯТТЯ ГАЛЛЄРА В ПЕНСИЛВЕНІЙСЬКІМ УНІВЕРСИТЕТІ.

На вістку, що Пенсилвенійський університет в Филаделфії має гостити у себе Галлера, У. Акад. Громада, в якій гуртується університетська і щкільна молодіж, вислала до ректора університету слідучий протест:

Ми дізнались, що польській ґенерал Галлер має бути принятий в Пенсилвенійському Університеті.

З цього приводу ми, яко Американці українського походження і студенти сього славного університету вважаемо своїм обовязком подати до відома всього професорського збору і всього студентства, хто є сей ґенерал Галлер, та чи заслугує вн на принятте в нашій Альма Матер.

Ґенерал Лаллер се австрійський офіцир, який відтак яко польський ґенерал вславився звірствами над народами, поневоленими Польщею, а в першій мірі над Українцями. Сотки тисяч Українців, Литовців, Білорусинів, Жидів згинуло з його розказу без суду. Коли в 1919 р. аліянти дозволили йому приїхати з корпусом війска до Польщі, щоб він воював проти большевиків, він звернув свої баґнети на безоружне українське населенне і мордував тисячі людий. Він був начальним вождом тих банд, які азмордували старенького священника і композитора о. Нижанковського, о. Півляшецького і сотки інших. Його вояки били селян до крови; казали їм збирати свою кров в посуди і пити "за здоровле України"!

Се ствердили судді самої Польської Републики

Сей ґенерал приїхав тепер яко представник тої влади, яка забороняє українській молоді вчитись у свому приватному університеті, удержуваному у Львові українським народом.

Щоб не бути голосовними наводимо дословний переклад з польської націоналістичної часописи "Ґазета Поранна" Ч. 6867 з 22. жовтня с. р.

"ТАЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ЛЬОКАЛІ ПРОСВІТИ"

Львів, 21. жовтня.

У звязку з початком шкільного року, часть націоналістичної української молодіжи відновила конспіративну роботу і знову розпочала орґанізованне тайних університських і технічих вже в минулому році. Однак ПОЛІЦІЯ бачно слідила заходом сеї праці, а її вислід був такий, що вчера увійшла поліція до лькалю читальні Просвіти в будинку св. Юра. Поліція застала виклад о будові машин, в якім брало участь 50 учасників. На катедрі застали Петра Холодного, бувшого професора київської політехнічної школи. Його арештовано.

"Ґазета Поранна", ч. 6870 з дня 25. жовтня, с. р. пише:

Львів, 24, жовтня.

ВИКРИВАННЄ ТАЙНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВИКЛАДІВ —

Від кількох днів має львівська поліція невдячне завданнє РОЗБИВАТИ І ПЕРЕРИВАТИ ТАЙНІ УКРАЇНСЬКІ ВИКЛАДИ.

Ті виклади переносять кождого дня в інше місце, так що потрібно великого апарату, щоб їх винайти. Передвчера відбулись виклади при ул. Городецькій 95, в школі Грінченка, які ПОЛІЦІЯПЕРЕРВАЛА. Вчера передполунем зібрались українські студенти в тійсамій школі, а також в льокалі Медичної Громади, де мали відбутись виклади. ПОЛІЦІЯ УВІЙШЛА І РОЗІГНАЛА СТУДЕНТІВ.

Орґанізацію унітерситетських викладів вважає польський уряд, якого представником е ґенерал Галлер, КОНСПІРАЦІЄЮ.

Чи може Пенсилвенійський університет принята представника того уряду, який в середновічний, варварський спосіб ПОЛІЦІЄЮ розганяе український університет, а студентів і професорів арештуе за се, що хочуть вчитись?

Се один з найновійших примірів, який ми навели, з самих ПОЛЬСЬКИХ жерел.

Думаємо, що він самий за себе говорить про ту некультурну страшну ганьбу 20-ого століття, та до чого дійшла здеморалізована польська суспільність.

Ми переконані, що представник сеї середньовічної влатк, якого руки ще повні крови невинних дітей і женщин, не знайде місця в Пенсилвенійськмоу університеті.

Місце для нього ТЮРМА, а не школа, яка навчае демократизму і рівности всіх НАРОДІВ.

Тому ми яко студенти сього університету протестуємо проти приняття ґенерала Галлера та просимо Славний Професорський Збір і все Студентство, щоб запротестували перед усім культурним світом проти варварських насильств польського уряду над українським населеннем, а зокрема проти некультурного розбивання українського університету і техніки у Львові польською поліція.

Филаделфія, Па., 20. листопада, 1923

За управу Української Академічної Громади

Др. В. Галан, предс., студ. екон. м. виділу; **Юстина Скарльош** абс. філ. фак.; **Галя Кінаш**, абс. філ. фак.; **П. Дубас**, студ. мед. **М. Метлак**, студ. інжинерії

ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА!

Польща горить! Паде руїна.
Воскресне, вірте, Україна,
І то недовго ждати.
Реве Дністер, клекоче Сян,
До Парижа втікає пан,
Шумлять старі Карпати.

Воскресне, вірте, і то вчас,
Широка воля жде всіх нас,
На рідній своїй ниві
З тюрем на волю — вільний світ.
Вийдуть сини Вкраїни квіт,
Впадуть тюрми страшливі.

Від гір Кавказу до Карпат,
Одна Вкраїна, один брат,
Одна великая родина,
Як одно сонце золоте
Київ в України буде,
І даль далека синя.

Вилкс Беррі, Па., 10. падолиста, 1923

Дм. Захарчук.

ЧОМУ ТИ СУМНА, НАША ПІСНЕ?

Чому ти сумна як та сирота,
Наша рідная пісне?
Пробиваесь туга, біль, мука тяжка,
Аж мало серденько не трісне.

Як в осінній день звук бандури брень,
Що степом несеться широко,
Як лице вдови або сироти,
Як сльоза залле її око.

Як тіни хрестів посеред лугів
В вечерній сумерк до зорі,
Плачучий дзвін заклятих руїн,
Крик орла раненого в горі.

Чому ти сумна як та сирота,
Наша рідная пісне?
Пробиваесь туга, біль, мука, жура,
Що мало серденько не трісне.

Нантикак, Па., 1. падолиста, 1923.

Дм. Захарчук.

А. Ольшевський.

СПОМИН З УКРАЇНИ

Тужно… сумно звуки ллються…
Похоронний марш пливе…
У останне несуть друга —
Війско юне — молоде…

Хилять голову до низу,
В серцю кождого жура…
Нині згинув він у бою,
Впала жертва ще одна…

Заховають… закопають…
Тебе друже молодий,
Твої мрії та надії
Рознесе вітрець буйний…

Ти боровся за Вкраїну,
Тебе звав визвольний клич…
Тож як тільки на могилі,
Сова ночю заскиглить:

Нехай твої, брате, мрії,
Що загнали тебе тут…
Рознесуть журбу й печалі…
Хвилі щасте принесуть…

Сумно… тужно… звуки ллються
Похоронний марш пливе.
На могилі свіжий хрестик…
Не одна ще жертва жде…

З ОБЄДНАННЯ

Засіданне Президії і Ширшої Управи Обєдання Українських Орґанізацій

Дня 14. с. м. відбулось перше засіданне нової Президії і Ширшої Управи Обєднання Українських Орґанізацій в Америці, з слідуючим порядком нарад: 1) Звіти Президії. 2) Справозданне дра. Л. Мишуги. 3) Внутрішня орґанізація Обєднання. 4) Плян допомогової акції. 5) Біжучі справи.

1) Нова Президія годала до відома, що перебрано урядованне від старої Екзекутиви, та найдено все в як найкрасшому порядку.

2) Др. Л. Мишуга подав точний звіт про політичне положенне краю та европейської іміґрації, який рішено подати до загального відома.

Управа Обєднання з одушевленнем приняла до відома заяви п. В. Целевича і дра. Л. Мишуги готовости співпраці з Обєднаннєм.

3) По вислуханню реферату др. В. Галана про внутрішню орґанізацію Обєднання рішено віддати с юсправу Президії з тим, щоби приноровлювалась до плянів і думок, піднесених підчас дискусії. Рішено візвати всі громади до як найактивнійшої орґанізації своїх сил на місцях.

4). З огляду на теперішний стан міжнародного положення і ситуації в краю рішено признати акцію на боевий фонд яко найбільше актуальну і пекучу.

Справу поширення акції за тайним університетом у Львові рішено віддати Тов. Української Молодіжи в Ню Йорку.

Рішено віднестися з прошеннем до головного уряду У. М. С. А., щоби ся інституція поширила свою допомогу нашим краевим гуманітарним інституціям, та нашій европейській еміґрації.

5) Рішено вислати листи до політичних чинників в краю з бажанием як найскоршого сотворення в краю одного безкомпромісовог, проти-польського політичного центра.

Рішено вислати до президента Ч. С. Р., Т. Масарика і мін. Бенеша листи подяки за їх щиру допомогу нашій еміґрації і голодним України.

Принято на місце п. О. Коцка яко члена Ширшого Комітету Обєднання Укр. Орг. в Америці від Січовоїо Орґанізації п. Петра Запорецького з Ню Йорку.

За Президію Обєднання Укр. Орґанізацій в Америці:

о. Вол. Сполітакевич, предс.
Дм. Штогрин, рекорд. секр.

НА СПОКІЙНІМ ОСТРОВІ.

З ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ВРАЖІНЬ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

На обіді в честь президента Масарика англійський міністер закордонних справ лорд Корзон назвав Чехословаччину „спокійним островом серед розбурханого европейського моря".

Я вже місяць живу в Чехословаччині й можу на підставі власних спостережень ствердити, що ті Корзонові слова були не компліментом, а щирою правдою. Тут дійсно панує спокій, а його основою є загальна праця над відбудовою краю.

Як працюеться у Празі, про це я вже писав. Але ще більше працюеться поза Прагою. Столиця відпочиває у неділю й свято. Провінція того відпочинку не знає. Вона працює в неділі й свята так саме, як і в будень.

Небіжка Австрія була погана господиня. Вона, правда, не ставила перешкод приватному починови, як то робила царська Росія, але сама по собі мало про що дбала. Світова війна спинила й ту невелику працю, яку виконував цісарський австрійський уряд.

Новій чехословацькій державі отже доводиться приступати до відбудови краю мало не з самого початку. Залізниці, досить запущені й перед війною, перейшли до нового уряду майже в цілком зруйнованім стані. Водяні й бруковані шляхи також лишали бажати багато кращого. Лісова господарка, використанне природної двиґаючої сили води, — все це потрібувало рук і праці.

І молода держава працює так, що робота аж горить під руками. Вирівнюеться течія рік і річок, прокладаються нові залізниці й поправляються старі, будується сила водяних електричних стацій, заводиться раціональна лісова господарка.

— Чехи що-йно по революції навчились працювати! — сказав мені один тутешній знайомий. І це дійсно так, бо нині вони знають, що працюють ДЛЯ СЕБЕ, ДЛЯ СВОЄЇ ДЕРЖАВИ, ДЛЯ ВЛАСНОГО, А НЕ ЧУЖОГО ДОБРОБУТУ.

Недільна й святочна праця на державних роботах — залізницях, електрарнях, — це тут звичайне явище. Навіть у день найбільшого національного свята — 28. жовтня — та праця не спинилась. Хто був вільний, той брав участь у походах і вічах, инші-ж тимчасом спокійно працювали, добре знаючи, що працею вони ще краще служать батьківщині ніж походами та вічами.

Дивлячись на тутешню запопадливу працю коло ЕЛЄКТРОФІКАЦІЇ рік та річок, я пригадав собі пишну фразу Леніна, сказану в 1920 р. на зїзді совітів: „комунізм — це совітська влада плюс електрофікація". Що вийшло з тої комуністичної електрофікації, це ми знаемо. Наговорено великих слів велику силу, попсовано цілі стоси паперу, а наш батько-Дніпро по старому котить свої хвилі через пороги, не приносячи тим нікому ніякісінької користи.

А от буржуазна Чехословаччина без шуму й голосних фраз розвиває свою електрофікацію все більше й більше. Має вона у своїх річках водяної енерґії на 1.800 тис. кінських сил, у тім числі на 200 тис. кінських сил на нашім Закарпаттю. За австрійської влади з цього багацтва була використована ледве десята частина, але тепер нова національна влада будує скрізь електрарні, й вже нині дешевий „білий вугіль" (сила води) стає багатьом тисячам людей у великій пригоді.

Для Америки це, може, не буде новиною, але тут це дуже велика новина, що ЕЛЄКТРИКА ЙДЕ НА СЕЛО й заглядає не тільки до селянської хати, але й на селянське обійстя. У північно-східній Чехії є цілі села, де мало не все робиться електрикою: селяни нею ріжуть солому, молотять, віють пилять дрова, роблять масло, помпують воду. Доходить навіть до того, що селянки вже не хотять крутити руками чи ногами свої машини до шиття, а дають це робити електричному токови. Нема чого й казати, що хати подвіря, та вулиці по таких селах освітлюються електрикою.

Незабаром ця чиста й дешева робоча сила завитає й на наше далеке Закарпаття. Уряд вже виготував пляни для збудовання великих елктрарень в Ужгороді та Нижній Бистрі. Обидні електрарні давати-муть річно 130 міліонів кільоватгодин енерґії, а цього мусить вистачити не тільки для слабо розвиненої місцевої промисловости, але й для селянських потреб.

Чеські комуністи, а з ними й большевицькі централі у Москві та Берліні, лихим оком поглядають на цю „буржуазну" творчу роботу. Деж так! Це „заколисує" працюючі маси, це утворює „ілюзію", наче і в буржуазній державі можна жити, наче й без комунізму можна обійтися… Що й казати: „ілюзії" дуже небезпечні — не стільки для працюючих мас, скільки для самих комуністів.

Та комунізм — хороба підточених національних орґанізмів — до здорового чеського орґанізму зле прищеплюється. Запопадлива праця, випливаюча з гарячого НАЦІОНАЛЬНОГО ПОЧУТТЯ, вберігає Чехословаччину від цеї зарази. І край працює й тішиться спокоєм, а комуністи лаються й — вичікують.

Прага, 6. листопаду.

Радянин.

HEART STORY OF A PEOPLE TOLD IN EXQUISITE SONG

Ukrainian National Chorus Charms Colonial Audience—Color in Costume and in Chorales — Many Individual Honors for Those Who Revive the Golden Age of Harmony.

The Colonal, for one brief, glorious night, was a temple of harmony. And such harmony — the harmony of the Ukraine! There is no harmony in the world just like it. Wildness, emotion and natural beauty mingle in a way that is indescribably beautiful.

To show how this skill has been evolved—you would hear, if you could wander into a Ukrainian village, someone start a song and sing alone for a few minutes. Presently you would hear another voice start singing an entirely different melody, but in perfect harmony with the first. Then the addition of a third voice would be heard, also with a new and different melody. This would continue until perhaps five voices were heard in perfect polyphony. The Ukraine is known as "the singing country" and with heason. Music is a part of the national education. That accounts for much, including the ability to endure all things.

40 in the Chorus

Forty voices are in the "pilgrim chorus." Twenty of them are the voices of women—20 the voices of men. The magnetic director is Alexander Koshetz, a short, stocky, active man, who mounts a small platform, covered with green cloth, and, by the magic of his hands, directs the singing. He uses no baton. In climbing to the platform, he rests his right hand momentarily upon his left knee. Once on the platform he straightens himself to his full height, adjusts the coat of his dress suit, the man in the center of the group, himself in American evening dress, sounds the pitch pipe, the director waves his hands and the melody begins.

It has been said of Koshetz that he does not beat the measure, but he beats the shading with his arms, fingers and his whole body. Like an inspired orchestral leader, he creates compositions while he conducts. He plays upon his choir as he would play upon an organ! He opens and closes the stops of his magical music box. He throws back the tenors, and such tenors! and draws out the basses, and such basses! He combines and opposes a thousand unexpected resources of his human instrument.

And such melody—now soft and soothing as the drowsy prattle of a babe —new roaring like the night wind and the infantry of piercing snows and the cavalry of the wild blast. The Russian spirit in music may dominate the immediate future of America! Such was the prophecy made in 1913 by Max Rabinoff.

Wide Variety of Talent

A duchess, three priests, a portrait partner, two mechasical engineers, a banker, a lawyer, a physician and two university professors were among those in the chorus. Garbed in the colorful costumes of their native land, in which they travel, costumes no less colorful than the beautiful music they sang, unaccompanied, wearing wreaths of brightly colored flowers in their glistening hair, their appearance on the stage was pleasingly fascinating! Their costumes of blue, scarlet, orange an green were gorgeous and in harmony with their music. These costumes are not only rich in colar, but costly. The young woman who sold the librettos is the wife of a member of the chorus. Her gown cost $150. The men rivaled the women in the plendor of their adornment. Many of the women wore wedding rings, and it was remarked that they were on the right hand as is the custom of their country. And the women were radiant in the charming glory of their hair! The fading frivolous fad of bobbing has not penetrated the land of the steppes.

Fellow Countrymen Attend

Many fellow countrymen of the chorus members were in the audience. Their enthusiasm knew no bounds. Flowers were sent to a man soloist. Before the singers appeared again these roses had been distributed among them. Even the director had one on his coat front. Every singer is a nartist, each could step from the chorus to take a solo part. Kurotchkin, deepest basso in the world, was heard to unexcelled advantage. His resonant tones thrilled to the toe tips.

Troubadours of a New Day

As the history and traditions of the middle ages were broadcast through the world by the wandering minstrels or minnesingers, so these troubadours of a newer day have carried through Europe and to the nations of the western hemisphere the history the faith, the loves, the deeds of valor, the simple-hearted festival joys and the piteous sorrows and hardships of their native land, the fair Ukraine, once known as Little Russia, now a political figure upon the new map of Europe.

Music Golden

Reminiscent of the golden age of music are the songs sung by this human symphony, in their fresh simplicity and their lack of artificiality. This is an age of ultra-sophistication, in the musical world as elsewhere. Iaivete has almost disappeared. But the songs of the Ukraine have grown from the soil, like the flofers and the trees. That is why their appeal is universal. Equally spontaneous and of a like vigorous, primal beauty is the singing of the Ukrainians. Influenced by the varied racial movements, both from the Orient and the Occident, which, from time to time, have swept their land, they have, nevertheless, developed distinct musical characteristics of their own. In particular they have shown a persistent fondness for contrapunal singing. In the words of Conductor Koshetz: "By a seeming second nature they are able to invent independent themes and combine them correctly with the principal air. They possess a rare gift for improvisation and counterpoint and they can thus add free, flowing lines of harmonic decoration to the principal theme, with askill that can only be deseribed as intuitional." It is the heart-story of a people told in song.

"Written in Love and Tears"

The music of Ukrainia, written with love and tears, is essentially a national thing. From the peasants to the cultured classes, the Ukrainians are a sings people and it was from their soldiery that the "singing regiments" of Russia were formed. It has been called a land of rhapsodists, for the slavonic people posses a mass of religious poetry not to be found elsewhere in Europe, and, unlike the western peoples, they do not repress their natural emotions, but, instead, give them full vent through the medium of song. Thus, throught their folk music, they interpret to us the manners, customs, humor, passion, melancholy and gaiety of the people of the Ukraine. And it is thus, too, through the medium of American folk songs, that they will reveal American beginnings, instincts, traits and inheritance of the American people themselves.

Suwannee River

"Old Folks at Home," the solo part of which was sustained with quaint inflection and a most captivating locution, by Leoniv, is perhaps the nearest approach that we have to the solemn loneliness of the Ukrainian spirit. It is often said that since the days before the Civil war, America has not produced a song that has lived. Out of the toils of slavery, out of the very heart of its black night, rose those exquisite folk songs that the air of freedom could never know. Mme. Vassilleovna is also a soloist of the chorus. In making acknowledgement of the thunderous applause, Conductor Koshetz steps to the stage, bows, then moves his hands to command a similiar recognition from the chorus, then he indicates the person who is to step forward to bow and receive the plaudits of the enraptured throng. Through it all, no word is spoken. Aside from the singing, it is all pantomime—pictorially colorful.

Expert Selection

The members of the Ukrainian national chorus were chosen from the most expert and talented singers of the singing nation—the natives sing and dance on every possible occasion—and represent the ultimate selection from 26,000 contestants, recruited from the 1800 singing societies of the Ukraine, some of which have a membership of several thousand each. There is a quaint blending of the pagan and the Christian in the religious songs of the Ukrainians, the strange admixture having developed from the fact that the Russo-Greek church never interfered with popular poetry, as the church did in early times. The dawn of Christianity in the Slavic countries merely enlarged their field of subject matter, adding the softer-toned and perhaps more sombre legendry of the Christian era to the colorful and poetic nature worship of the earlier faith. Thus the Ukrainian folk music runs the entire famut of the national temperament from grave to gay. And there is seldom a suspicion of a smile.

This great chorus, which is spreading this tonal beauty through many lands, achieves these shading of expression by means of difficult feats of tone—stopping, rhythmis rising and fading, receding waves of sighing tenderness, of dynamic bursts of magnificent force. For three years this unique choral organization has been away from home. Accustomed to life in the open, it found the rigors of train life and hotel life and theatre life irksome at first, but is becoming used to this.

From this city the chorus will go West, singing in Ithica and Utica and other New York state cities, journeying into Canada, to Toronto, back to Boston, then to Harvard, then to the South, to Cuba, back again to the states and finally to New York. This will make a tour lasting until April. This is the second tour of the United States.

A Choral Art Triumph

Capacity audiences greet it everywhere. The Choral Art society through whose commendable enterprise the chorus was brought to Pittsfield, paid a fee of $2000. In addition there were the expenses of the production, but even with that the society is in a way to make a little something on the venture. Anthony Reese, Frank O. Blach and others, who make possible these music delights, received last night the high and warm praise that was their due. Manager Goldberg of the chorus said the audience in Pittsfield was one of the finest that had ever greeted the chorus. Max Rabinoff of New York, the far-seeing impresario, brought the chorus to this country. He also introduced Russia's ballet and scenic arts to the people of the United States. The chorus disarms criticism. Critics who come to find basis for acute analysis find themselves ascending to regions of wild poetry. The story is everywhere the same.

A Parisian critic spoke truthfully when he said: "The voice of the men and women, singing a capella, possess the violence of a gust of wind across a wide plain and also the sweetness of the hum of a bee. They are redolent of snow and suggest the glacial immensity of the Russian steppes." So the meteoric brilliance of the tour goes on.

(The Berkshire Evening Eagle, Pittsfield, Mass., Nov. 13, 1923.)

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА“

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

Шаґін-Ґерай

ОПОВІДАННЄ З 16-СОТИХ РОКІВ.

(5)

— Плян Шаґіна, то загибіль річи посполитої, — промовив гетьман. — Бо прошу поміркувати, що по хвилевій нашій побіді, по великій але хвилевім тріюмфі мусіло би прийти. Скажіть самі: Хто більший ворог річи посполитої, хто її загибіль? Бусурмени, чи українські козаки? Козаки, як поростуть в піре, відірвуть від корони ціле Подніпрове. Не дуріться, що кінець може бути инший! Де вони мають силу, там вже тепер беруть населеннє під свій присуд. Тим свій шматок землі відривають від польської держави. Земля, в котрій нема польського війска ні польської державної влади, не належить до польської держави. Доказом ціле Запороже. По опонованю Подніпровя, козаки опанують і прочі українські землі польської річи посполитої. Турок, чи Татарин спміндрує наші землі і верне домів, полишаючи саму землю при польській короні.

— Бусурмени беруть ясир і обезлюднюють наші землі, наші маетки! — крикнув Балабан.

— Але на насінне лишають, — відповів гетьман. — Українське племя таке плодовите, що рук до праці нашим панам не хибне.

— Шаґін обезпечив би наші землі від наскоків Кримців, давав би поміч проти Буджаків, проти Турка.

— Ви забуваете, що найнебезпечнійшим ворогом річи посполитої е і буде, бо мусить бути, український козак. Шаґін не буде руйнувати українських земель, але й не позволить нам вигубити козацтва. Впрочім на Кримців маемо спосіб. Нашим вірним союзником стане нинішний хан і зрезиґнуе з ганьблячих Польщу упомінків — за голову Шаґіна...

— Шукай вітра в поли! — крикнув розярений Балабан, перебиваючи тим мертвецьку яка по послідних словах гетьмана запанувала на раді. — Його голова безпечна. Безпечнійша, ніж моя... Підписуйте ганебний мир тоді, коли світла побіда сама пхаеся до нас. Підписуйте!... Мене при тім не буде!

Балабан звернув ся до виходу.

— Стій! — крикнув Жулкевскі. — Чи тим ви, пане старосто, хочете сказати, що пустите на волю мого вязня, від котрого зависить користний мир і будучність річи посполитої? Чи знаете, чим се пахне? Чи знаете, яку гетьман в военнім поході мае владу над кождим вояком і над вами?

— Знаю. Тому я сказав, що моя голова не така безпечна, як голова Шаґіна. Успокою вас запевненнем, що не іду випустити, або перестегчи Шаґіна. Лише пригадаю вам ваші власні слова. Ви сказали, що як я і воевода Данилович словом чести обезпечили Шаґіна, що в нашім таборі не грозить йому ніяка небезпека, то наша голова в тім, щоби на нашій лицарській чести не лишилася пляма. Я Шаґіна не випустив і не випущу, бо він не був мені відданий під варту. Але скажу ще раз, що хто схоче головою Шаґіна купити угоду з Кримом, мусить насамперед ймити вітер в поли. Його в нашім таборі взагалі нема. Коли ви, гетьмане, не згодилися зараз на його плян і свою остатонну відповідь відклали, він мусів здогадатися, що для него найбезпечнійша дорога назад в Персію.

Жулкевскі стояв хвилю німий. Махнув рукою на знак, що рада скінчена, сплюнув і вийшов, полишаючи в наметі остовпілих отаманів. Жулкевскі зараз вислав додаткового посла до Ожґи з вістию, що Шаґін-Ґерай втік.

Алешах, котрий в імени хана вже приняв усі пункти угоди подані Жулкевським, троха не сказився, коли Ожґа сказав йому про побіг небезпечного претендента на ханство. Зразу гороїжився і ставив умови ще твердші, ніж були ті, з якими були у Жулкевського його посли. Коли вишуміла перша лють, він спокірнів. Став потерпати, що Шаґін, котрий між Кримцями мав богато прихильників, наробить в орді колотнечі. Кримська орда повинна була таки зараз вернути домів, щоби обезпечити хана Джанібека перед можливою революцією прихильників Шаґіна. Алішах пішов до Скіндера і заявив, що в імени хана ставить тепер лише жаданне, щоби Польща далі платила гарач. Зруйновання пограничних городів Алішах вже не жадав. Зажадав тілько зруйновання Бершади і всіх городів та осель на південь від Бершади, бо Бершада і земля далі долі Богом е гніздом козаків, що приятелюють з Шаґіном.

— Як в імени Польщі — заявив Алішах Скіндерови — Жулкевскі згодиться платити гарач і зруйнувати Бершаду, то я з всіма Кримцями зараз вертаю домів.

Скіндера притис до муру ще й отаман буджацької орди, Кантимір мурза. Його Татари вийшли за жиром. Тут вони стояли бездільно і мали би вертати домів з порожними руками?!

— Коли ти вже рішився не воювати, але похід скінчити бабським миром, то роби се скорше, щоби мої люди перед часом не розійшлися! — Кантимір кричав до Скіндера.

Скіндер бачив, що як буде дальше протягати переговори, то відійдуть Кримці, відійдуть Буджаки. Тоді й непевні Молдавани могли би покинути його. Його мала турецька сила з невеликими силами Волохів і Семигородців не остоялась би проти війска Жулкевського.

Посли Жулкевського і Скіндера зійшлися ще раз і склали умову, в котрій Польща зобовязалася, що ні державні війска Польщі, ні люди з Польщі, отже й козаки не будуть воювати земель, що під рукою турецького султана і не будуть ходити на Чорне море, що Польща далі буде платити ханови упомінки, та що Польща винищить українських козаків. Окрім сих, в угоді списаних пунктів, Жулкевскі і Скіндер зробили устну угоду. В устній угоді Жулкевскі зобовязався зруйнувати Бершаду та помогчи Кримцям поруйнувати всі козачі городки і оселі на південь від Бершади, між Богом і Дністром.

Жулкевскі і Скіндер добили торгу дня семого вересня. Того самого дня Кантимір мурза відійшов зі своею ордою. Пішов на „Галичину. Вже одинайцятого вересня вдарив на Галич, пройшовши в чотирох днях шістьдесять польських миль!

Коли від Скіндера відступила така велика потуга, деякі отамани в таборі Жулкевського були тої думки, що тепер найліпше було би зірвати мирові переговори і вдарити на Скіндера. А ні, казали, то відрядити часть війска, щоби спасала Галичину. Сю послідну думку обстоювали Балабан, Ожґа і галицький староста Юрій Щуцький. Але Жулкевскі був невмолимий.

— Королівське війско не на те, — казав, — щоби мир, для річи посполитої дуже користний, зрушувати для пару тисяч хлопів, яких Кантимір забере в ясир. Польща повинна подякувати Туркам і Татарам за се, що вони своїм походом нагнали Полякам жаху і уможливили зібранне такого війска, яке тепер мож буде обернути проти козаків. Як частину війска вишлемо проти Кантиміра, то з козаками не дамо собі ради.

Мировий договір зі Скіндером Жулкевскі підписав тринацятого вересня. Скіндер відійшов пятнацятого вересня, Жулкевскі на другий день. Жулкевскі ішов пришрубувати козацьке „лотроство, то розбествйоне хлопство". Зажадав від них, щоби всі поки що пішли на Дніпро і до него прислали кількох поважних, котрим він перекаже королівську волю.

— Від вас до нас така сама дорога, як від нас до вас, — козаки відповіли. — Хто хоче з нами говорити, нехай до нас прийде, бо як ми надумаемося йти, то підемо хиба всі.

Ще заки війско Жулкевського рушило з табору, зараз того дня, коли обі сторони підписали мир, Михайло Хмельницький закликав сина і разом з ним зійшов над Дністер. Там сіли на березі і якийсь час дивилися, як щезали, один по однім послідні татарські чамбули.

— Тобі не всмак се, що сталося? — перший зачав батько.

— Я ні отаман, ні дипльомат. Не мені судити, добре, чи зле сталося.

— Але ти волів би з сим війском не йти дальше?

— Нігде, правди діти... Не велику маю охоту бити на власну віру.

— Тож то. Я мушу йти, бо Данилович мій добродій. І за старий я, щоби озиратися за новим хлібом; за старий, щоби зачинати жити в світі иншім від того, в якім доси жив... Що инше ти. Ти неначе що лиш на світ народився. Ще не можеш знати, куди все те піде, в якім світі опинишся на старости літ і з ким будеш мусів їсти свій насущний хліб... в добрій злагоді. Я з широко розплющеними очима дивлюся на все те, що тут діеся; добре наслухує, що говориться. Бачу і чую, чим воздух вагітний. Склавши до купи все те, що бачу і чую, я додумався до того, що тут незабаром не так буде, як тепер є, і той, що перед собою мае ще далеку будучність, не повинен пхати палців між двері...

Батько замовк і син мовчав.

— Значить, ви радите мені відстати від походу? — спитав Богдан.

(Дальше буде).

НИЗШІ ШКОЛИ НА УКРАЇНІ

—o—

"Вісти" з 31. травня б. р. (ч. 116) подають такі відомости про стан сільських шкіл на Чернегивщині (на підставі офіційних даних чернигівського губвиконкому):

"Договорна кампанія на утримання шкіл переведена на 80 відсот. (загальної кількости сільських шкіл — 1009 здано 800). Але й високий відсоток (порівнюючи) в місцевому бюджеті і 800 договорів з сільськими громадами все-таки не свідчить про те, що школа вийшла з кризи. Договори виконуються слабо, учительство місцями не одержує платні. Фінвідділ, відкриваючи кредити органам наросвіти, часто не має у своюму розпорядженню грошзнаків. Так, що й тут буває велика затримка.

Ще гірший стан шкіл. Потрібний ремонт і ремонт не малий. Обмаль прямо до смішного підручників".

Ті ж "Вісти" кількома рядками нижче подають дещо про шкільну справу на Поділлі:

"Взагалі становище шкіл на Поділлі досить скрутне. Причиною цього, як пише винницька "Рабоче-крестьянская газета" з 6. травня є "особливо тяжке матеріяльне становище сільського вчителя. Становище міського вчителя все-таки ліпше".

Наприклад, за відомостями цеї газети в Ушицькому повіті вчителі одержали як субсидію за грудень і січень по 70—100 карб.

Туго йде також справа з уложенням договорів із громадами в справі утримання шкіл. В Кам'янецькому повіті уложено досі всього тільки 113 умов.

Таксамо стоїть справа в Проскурівській окрузі. Там закріплено всього 136 шкіл. "Але — пише "Раб. Кр. Газ." — закріплюючи школи, забули про навчителів. А вони знаходяться в такому становищі, що школи тратять усякий глузд."

Трошки ліпше стоїть справа зі школами в Тульчинській окрузі. Там усіх шкіл 252, з яких 25 — сьомилітніх: 213 українських, 16 російських, 9 жидівських та 14 польських. Усіх дітей учиться у них 31,282 що дає 30 відсотків усіх дітей шкільного віку.

У звязку з тяжким матеріяльним становищем у губернії закрито 16 проф. шкіл. Всіх їх було на Поділлі 77."

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИС ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Б. Т.

„В ВОЛИНСЬКІЙ, ТИХІЙ СТОРОНІ..."

історичне оповідання з кінця XVIII. століття.

(Продовження)

(9)

Під вечір прийшов до нього до арешту якийсь Поляк. То був секретар пана старости Стецкого, його права рука. Він спитав арештованого, чи не треба йому чогонебудь?

— Я нічого не бажаю, лише справедливости і звільнення! — відповів о. Олександер.

— Такш так, звільнення! Ай, нещасний ксенже, треба було вам противитисся пану старості? Вінжеж знатний пан, а ти що? Та пан не такий жорстокий, як тобі здається. Треба лише бути розумнійшим і посмирніти.

— Щож мені робити? Я-ж нічим не обидив пана старости?

— Е, говори, не обидив! Ти такий непокірний... Не згодився на перенесення церкви, не пускав своєї дочки на панщину. А вона чейже ніяка пані ясновельможна, лише по матері, таки підданка пана старости. Запримічу, що цього домагався пан староста не зі злоби, лише для оборони своїх прав і приміру для инших своїх підданих. Я тобі раджу по приятельськи: напиши заразже листа до своєї жінки, щоби вона з дочкой приїхала сюди в Овруч і все буде добре.

О. Олександер спитав поважно:

— Є у вас діти?

— Є, слава Богу.

— І пустилиб ви свою дочку на опоганення й в неволю?

—Якіж глупі речі говориш!? Служба в пана старости приносить честь, а не опоганення.

— Доволі вам буде мене. Не хочу, щоби моя дитина згадувала мене, червоніючи від сорому. Слава Богу, що вона під опікою доброго чоловіка. Але поклонітьса, пане, від мене панови старості: хай він побоїться Бога і безвинно не губить мене.

Коли Стецкі довідався про це від свойого секретаря, він іще більше розсердився.

— А — то впертий шельма, до чорта з ним, — говорив сердито Стецкі. — Пане секретар, роби дальше свою справу.

Секретар заходив опісля до инших арештованих і пояснював їм, що будуть вільні, треба лише покаятися і признатися, що їх священик Бендерівський у церкві намовляв різати Ляхів і жидів. Щоби вспокоїти їх совість, він переконував їх, що і Бендерівському ніщо не буде і справа скінчиться лише коротким арештом.

Арештовані були то звичайні, залякані волинські мужики. Жадати від них геройства, було би трохи за багато. Лише з Яблонським було зле: побитий смертельно, він занедужав на тиф, у горячці говорив ріжні нісенітниці, про Гонту, ножі, списи і ин. Розуміється, це все записано, як його добровільні зізнання.

Нечайно в Овручі скликано суд по магдебурському праву. Такий суд у великих містах можна ще було назвати якимтаким судом, але в містечках він був лише кпинами з суду. Його війт і "лавники" були на пів грамотні люде, зівсім залежні від старости. Вислід суду, переведжено проти о. Бендерівського і його инших спільників, не міг бути сумнівним. Війт і лавники, угощувані обильно медом і горівкою поступили коротко і ясно: вони всіх обвинувачених засудили на шибеницю. Рішено присуд виконати негайно.

Арештованих випроважали на рино. Там стояли вже чотири шибениці. На одній кат повісив пів-мертвого, безпритомного і Ясіньского. Инші вратувались від смерти.

Варшавський сойм, бажаючи зробити кінець надужиттям, самоволі, видав приказ, котрим усім магістратурам відбиралось судейську власть при обвинуваченню за державну зраду і бунт, заборонювалось виконувати смертні присуди. На розслід таких справ визначувалось тільки т. зв. "городські суди"; вищі трибунали.

Приказ варшавського трибуналу прийшов почтою день скорше, але пан староста не робив собі з цього нішо. Йому хотілось налякати не лише обвинувачених, але й українське населення Овруча. Позволити на своїх очах карати смертию о. Бендерівського, здавалось йому надто сміливим ділом. До того ще могло впасти на нього підозріння пристрасти і зашкодити у великого маршалка Малаховського, вельми чесного й совісного державного урядника, високого поважаного самими королем Станиславом Августом.

Стецкі приказав здержати виконання присуду смерти і відставити арештованих до Луцька у городський суд.

Сокільський був в Овручі. Одначе ціла справа пройшла так скоро, що він не міг рішитися як би йому помогти о. Бендерівському.

Він вернувся до Іванівки і з семею священика виїхав також до Луцька, щоби просити за нещасним обвинуваченим.

* * *

В підземеллі башти луцького замку були вязничні келії для великих злочинців. Там у одній темній і вохкій комірчині замкнено о. Бендерівського. Мучений фізичними і душевними терпіннями він сам уже бажав скорійшого порішення своєї долі.

Луцький городський суд визначив для розгляду справи о. Бендерівського день 1. мая 1789. року.

Справа була важна: державна зрада, обвинувачений не звичайний чоловік, а — священик. Вже день наперед зїздилось богато польської шляхти, котра як звісно, майже все життя проводила на пиятиках, сеймиках, конфедераціях, головнож на судах. На рахунок обвинуваченого вже завчасу пущено в хід ріжні небилиці, котрі находили у ффанатичної товпи віру.

Прушиньский, довірений "меценат" пана Стецкого, котрому якось ніяково було являтися в характері обвинувачуючого і глядіти в очі о. Бендерівського, підкріпляв духа "венберським". Та не лише самого себе. Він зібрав у себе дома знатніщих людей міста Луцька — розуміється членів суду — і гостив їх дійсне по панськи. Не лише задля пімсти, але й щоби не показати себе перед суспільністю брехуном і гнобителем, Стецкі уживав усяких засобів, щоби поставити на своїм.

Жінка і мати о. Бендерівського ходили по впливових міра сего", благали помалування, але пани лише здвигали раменами і нішо певного не обіцювали.

В Луцьку був і старенький Городиський. Він заходив до свого давного товариша-конфедерата, тепер уже ксьондза Яна, мінсітра монахів тринітаріїв, вельми впливовій людині в Луцьку і просив вставитися за о Бендерівським. Та ксьондз Ян іщедокоряв Городиському що займається таким "рускім поганцем", яким напевно є "русіньскі поп". Зрештою все покажеться на суді: грішно баламути суддів, та ще більше грішно, беручи під увагу небезпеку, в котрій находиться "свята польська віра і ойчизна", говорив ксьондз-міністер.

Кімнату у великім деревлянім старостою Юзефом Чарторийським на місци давнього княжого замку, приладжена для засідань городського суду. За довгим столом, під портретом короля Станіслава Августа, засіли члени суду: Гулевіч, Ленкевіч, Рогозіньскі, Пшебуховскі і Заленскі. Перед столом стояв пульніт, над ним хрест із написом:

Judicia vestra judicabo.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИС ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".